

Cibulka, Josef

Římské kostely, v nichž se na začátku r. 868 konala liturgie slovanská

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná. 1964, vol. 13, iss. F8, pp. [15]-17

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111005>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

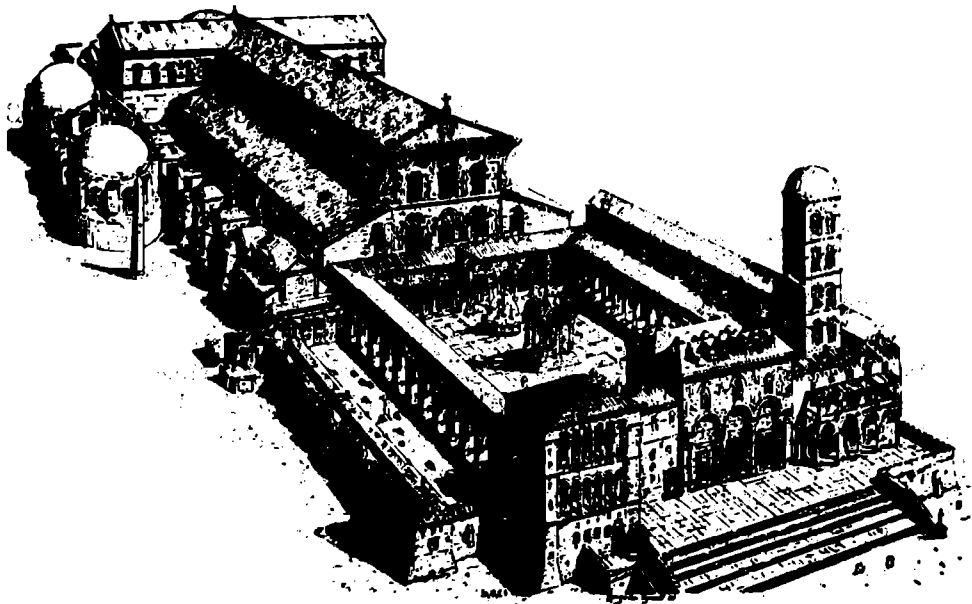
JOSEF CIBULKA

ŘÍMSKÉ KOSTELY, V NICHŽ SE NA ZAČÁTKU R. 868
KONALA LITURGIE SLOVANSKÁ

Po příchodu Konstantina-Cyřila a Metoděje do Říma na začátku druhé poloviny prosince r. 868 vyžádala si dlouhého řešení otázka, jak osamostatnit církevní správu moravského křesťanství, ale kupodivu rychle byly po jejich příchodu vyřízeny druhé dvě záležitosti, které je do Říma vedly, tj. schválení slovanské liturgie a vysvěcení jejich žáků, této liturgii oddaných. Život Metodějův (kap. 6) vypravuje, že papež Hadrián II. „posvětil jejich učení, položiv slovanské evangelium na oltář sv. Petra apoštola“ a sám vysvětil Metoděje na kněze. Podle Života Konstantinova (kap. 17) papež „přijav slovanské knihy posvětil a položil je v chrámě sv. Marie, který sluje Fatné, i pěli nad nimi svatou liturgii. Potom papež kázal dvěma biskupům, Formosovi a Gauderichovi, aby vysvětili slovanské učedníky“, tj. tři na kněze a dva na lektory. Když se tak stalo, „ihned pěli liturgii slovanským jazykem v chrámě sv. apoštola Petra. A druhý den pěli v chrámě sv. Petronilly, a třetí den v chrámě sv. Ondřeje. A potom zase v chrámě velikého učitele světa sv. Pavla . . . majíce na pomoc biskupa Arsenia, jednoho ze sedmi biskupů a bibliotekáře Anastasia“. Poněvadž ostijský kardinál-biskup Arsenius kolem 7. března 868 prchl z Říma, konaly se tyto slovanské liturgie v Římě nejspíše v únoru 868. Bylo to jen proto možné, poněvadž již předtím na Moravě vznikla a v užívání vešla úplná liturgie slovanská, neboť v bazilice sv. Pavla po celou noc pěli chvalozpěvy slovansky, tj. chórové modlitby, aby pak nazejtří nad jeho hrobem pěli liturgii, tj. mešní.

Z uvedených kostelů tři jsou bezpečně známy. Je to především konstantinská bazilika svatopetrská za Tiberem ve Vatikáně, dále pak bazilika sv. Pavla ležící mimo městské hradby na ostijské cestě, postavená v letech 386—395 císaři Valentiniánem II. a Theodosiem, a konečně bazilika P. Marie Větší, ležící v městě na vrchu Esquilinu, přestavěná a zvelebená papežem Sixtem III. (432—440), kterou Život Konstantinův označuje řeckým jménem Fatné, jak ji nazývali Řekové sídlící v Římě. Zcela jasné však není, které kostely jsou míněny jako chrámy sv. Petronilly a sv. Ondřeje, takže vznikla různá mínění. Na ardeatské cestě v katakombách Domitilliných existovala tehdy ještě v Římě pohřebištní bazilika sv. Petronilly, zvaná též sv. Nerea a Achilea. Byla zničena zemětřesením r. 897 a podle

zbytků znovuobjevena r. 1874, takže bylo dohadováno, že se v ní konala slovanská liturgie žáků Konstantinových. Jako kostel sv. Ondřeje byl označen také dnešní kostel San Gregorio Magno na pahorku Caeliu blízko Kolosea, kde papež Řehoř Veliký proměnil svůj rodový dům in clivo Scauri

Rekonstrukce původního kostela sv. Petra v Římě.

r. 580 v klášter a kostel sv. Ondřeje, ale tento kostel zasvětil již Řehoř II. (715 až 731) svému předchůdci Řehoři Velikému, takže za římského pobytu solůňských bratří byl to již kostel sv. Řehoře právě tak, jako dnes.

Zvláštní je počet pěti kostelů, který odpovídá Konstantinu-Cyrilovi, Metodějovi a třem na kněze vysvěceným jejich žákům, jakoby každý z nich v jednom z uvedených kostelů slavil slovanskou liturgii, ale není jasno, proč vedle tří nejvýznamnějších římských bazilik, kromě lateránské sv. Jána, jsou uvedeny dva méně významné kostely sv. Petronilly a sv. Ondřeje, a proč se solůňští bratři se svými žáky museli ubírat právě do nich a na vzdálená místa, jsou-li správné uvedené dohady. Skutečnost je však jednodušší. Celebrování slovanské liturgie v Římě se na začátku r. 868 omezilo na tři jmenované nejvýznamnější baziliky, kromě lateránské, neboť jako kostely sv. Petronilly a sv. Ondřeje jsou míněny dvě bývalé rotundy, které stály na jižní straně konstantinské baziliky svatopetrské a byly zbourány v době renesanční, aby umožnily její rozsáhlejší novostavbu. Západní z nich byla původně mauzoleum císaře Honoria (395—423) a stala se oratoriem sv. Petronilly, když tam byly za papeže Pavla I. (755—767) přeneseny

její ostatky, kdežto východní, jako mauzoleum připisovaná císaři Valentiniánovi III. (423—453), se stala oratoriem sv. Ondřeje. Jsou-li tedy v Životě Konstantinově, jak bylo svrchu uvedeno, za sebou jmenovány kostely sv. Petra, Petronilly a Ondřeje, týkají se všechny tyto zmínky v podstatě pouze baziliky sv. Petra a přilehlých a chodbami k ní připojených rotundových oratoří sv. Petronilly a Ondřeje, které jako součást baziliky svatoperské byly slovanské liturgii asi určeny pro malý počet celebrujících, když jinak Konstantinu-Cyrilovi, Metodějovi a jejich žákům bylo přáno, aby slovanskou liturgií konali na hrobu sv. Petra, na hrobu sv. Pavla a u jesliček v nejvýznačnějším mariánském kostele římském.

РИМСКИЕ КОСТЕЛЫ, В КОТОРЫХ В НАЧАЛЕ 868 Г.
СЛУЖИЛИ СЛАВЯНСКУЮ ЛИТУРГИЮ

Исходя из Житий Константина (глава 17) и Мефодия (глава 6) славянскую литургию служили в Риме в 868 г. в соборах св. Петра, св. Павла (*fuori le mura*), Богородицы Большой (*Santa Maria Maggiore*), св. Петрониллы и св. Андрея. Определение первых трех соборов ясно. Что касается святых имени св. Петрониллы и св. Андрея, то автор утверждает, что это две бывшие ротонды, которые находились рядом с базиликой св. Петра. Их снесли в эпоху Ренессанса. Ротонда св. Петрониллы — это бывший мавзолей императора Гонория (395—423), тогда как ротонду св. Андрея считают мавзолеем императора Валентиниана (423—453).

